

- koho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu im. H. Skovorody. Serii: Istorii ta heohrafiia — *Collected Works [Kharkiv National Pedagogical University G. S. Skovoroda]. Series: «History and Geography»*. № 31. p. 125–128. (In Ukrainian).
38. Lobach, K. V. (2016) «Khlibni» spravy Poltavskoho kushchnarsudu. *Historical memory. Scientific collection*. № 34–35. p. 32–42. (in Ukrainian).
39. CHYKALO, I. (2013) Borotba iz «shkidnytstvom» u silskomu hospodarstvi Chernihivskoi oblasti na pochatku 1930-kh rr. — The fight against «sabotage» in agriculture Chernihiv region in the early 1930s. Doslidnytski refleksii ta interpretatsii. Do 75-richchia «Velykoho teroru» v SRSR: materialy Vseukrainskoi naukovoï konferentsii (Kyiv, 15 bereznia 2012 r.). — *Materials of the All-Ukrainian Scientific Conference. Held 15 March 2012 at Institute of History of Ukraine*. Kyiv. p. 79–90. (In Ukrainian).
40. LYSENKO, O. (2013) Dovidky silskykh rad ta pravlin kolhospiv yak pidstava dlia areshtu selian v umovakh «Velykoho teroru» 1937–1938 rr. (na materialakh Chernihivskoi oblasti) — Help village councils and collective controls as a basis for the arrest of the peasants in the «Great terror» 1937–1938 years (on materials of Chernihiv region). Doslidnytski refleksii ta interpretatsii. Do 75-richchia «Velykoho teroru» v SRSR: materialy Vseukrainskoi naukovoï konferentsii (Kyiv, 15 bereznia 2012 r.). — *Materials of the All-Ukrainian Scientific Conference. Held 15 March 2012 at Institute of History of Ukraine*. Kyiv. p. 42–52. (In Ukrainian). (In Ukrainian).

Надійшла до редакції 29 жовтня 2017 р.

УДК 94(477.74)«1919»

О. Г. Шишко

**ЖЕРТВИ ПОЛІТИЧНОГО ТЕРОРУ В ОДЕСІ У 1919 Р.:
ДЖЕРЕЛОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ**

Шишко Олександр Григорович, канд. іст. наук, доц., докторант кафедри історії України, e-mail: shyshko2011@ukr.net

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова,
вул. Єлісаветинська, 12, Одеса, 65082, Україна

АНОТАЦІЯ

У статті аналізуються здобутки наукових досліджень та публікацій, у яких міститься інформація про жертви політичного терору більшовицької влади в Одесі у 1919 р. Встановлено, що опублікова-

ні матеріали Особливої комісії з розслідувань злочинів більшовиків містять інформацію про 114 жертв терору в Одесі. Автори наукових праць вказували імена та прізвища обмеженої кількості осіб. У той же час у цих працях вказувалося на те, що кількість таких жертв могла становити від 1 300 до 2 200 осіб. Протягом травня-липня в одеських газетах «Известия» та «Боротьба» друкувалися списки осіб, стосовно яких Одеською губернською надзвичайною комісією, Воєнно-революційними трибуналами та комендатурою міста приймалися рішення про розстріл. Особливу групу становили особи, які були розстріляні «у порядку червоного терору». За денікінської влади в Одесі періодичні видання друкували матеріали про осіб, які були розстріляні за більшовицького панування. Опрацювання всіх наявних джерел дало можливість встановити максимально достовірну кількість жертв терору, яка становить 270 осіб. Особливий наголос було зроблено на встановленні вірного написання прізвищ, імен та по батькові загиблих осіб, у зв'язку з тим, що у попередніх публікаціях зустрічалися викривлення.

Ключові слова: жертви; розстрільні списки червоний терор; «Известия»; «Боротьба».

А. Г. Шишко

ЖЕРТВЫ ПОЛИТИЧЕСКОГО ТЕРРОРА В ОДЕССЕ В 1919 г.: ИСТОЧНИКОВЕДЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Шишко Александр Григорьевич, канд. ист. наук, доц., докторант кафедры истории Украины, e-mail: shyshko2011@ukr.net

Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова,
ул. Елисаветинская, 12, Одесса, 65082, Украина

АННОТАЦИЯ

В статье анализируются достижения научных исследований и публикаций, в которых содержится информация о жертвах политического террора большевистской власти в Одессе в 1919 г. Установлено, что опубликованные материалы Особой комиссии по расследованию злодеяний большевиков содержат информацию о 114 жертвах террора в Одессе. Авторы научных работ указывали имена и фамилии ограниченного количества человек. В то же время в этих работах указывалось на то, что количество таких жертв могло составлять от 1300 до 2200 человек. В течение мая-июля в одесских газетах «Известия» и «Боротьба» печатались списки лиц, в отношении которых Одесской губернской чрезвычайной комиссией, Военно-революционными трибуналами и комендатурой города принимались решения о расстреле. Особую группу составляли

лица, которые были расстреляны «в порядке красного террора». Во время деникинской власти в Одессе периодические издания печатали материалы о лицах, которые были расстреляны в период большевистского господства. Обработка всех имеющихся источников позволило установить максимально достоверное количество жертв террора, которое составляет 270 человек. Особый акцент был сделан на установление верного написания фамилий, имен и отчества погибших, в связи с тем что в предыдущих публикациях встречались искажения.

Ключевые слова: *жертвы; расстрельные списки; красный террор; «Известия»; «Боротьба».*

O. H. Shyshko

THE VICTIMS OF POLITICAL TERROR IN ODESSA IN 1919: THE STUDY OF SOURCES

Shyshko Oleksandr, PhD in History, Doctoral student at the Department of History of Ukraine, e-mail: shyshko2011@ukr.net

Odessa I. I. Mechnikov National University,
Elisavetinska St., 12, Odessa, 65082, Ukraine

ABSTRACT

The article analyses the academic achievements and publications that deal with the victims of the political terror of the Bolshevik authorities in Odessa in 1919. It was discovered that the published materials of the Special Commission for Investigation of Bolshevik Crimes have the information about 114 victims of terror in Odessa. Scholars have previously published the names and surnames of a limited number of persons. At the same time, the publications pointed out that the total number of victims could range from 1300 to 2200 persons. From May to July, Odessa newspapers «Izvestia» and «Borotba» published the lists of people sentenced to death by Odessa Hubernia Extraordinary Commission, Military and Revolutionary Tribunals and City Commandant's Office. A group of people was shot «by the order of the Red Terror». During Denikin's authority in Odessa, newspapers printed materials about persons, who had been exterminated during the Bolsheviks time in power. These sources made it possible to determine the verified number of the victims of terror, which is 270 persons. A special emphasis was put onto the right spelling of the names of victims, as in previous publications there had been mistakes.

Key words: *victims; death sentence list; red terror; «Izvestia»; «Borotba».*

У березні 2018 р. Верховна Рада України прийняла Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення процедури реабілітації жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років». Зокрема, цим Законом передбачено внесення змін до чинного Закону «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні», який було прийнято 17 квітня 1991 р., з метою більш чіткого визначення категорій осіб, які мають право на реабілітацію, уточнення та визначення вживаних термінів. За час дії чинного Закону з другого півріччя 1991 р. до 1 січня 1998 р. було переглянуто близько 312,2 тис. архівних кримінальних справ стосовно 447,5 тис. осіб. З них було реабілітовано 292,6 тис. репресованих і відмовлено у реабілітації 127,4 тис. [1, с. 9]. Значна кількість відмов у праві на реабілітацію стала наслідком того, що чинний Закон не в повній мірі охоплював категорії осіб, які були протиправно засуджені у роки існування комуністичного тоталітарного режиму за діяння, які не вважаються злочинами у цивілізованому суспільстві [2].

Крім цього, чинний Закон передбачав перегляд лише архівних кримінальних справ репресованих осіб, і, відповідно, відкритим залишалося питання стосовно осіб, справи яких в архівах не збереглися. Саме така ситуація склалася з архівними справами, які, вірогідно, були складені Одеською губернською надзвичайною комісією (ОГНК) у 1919 р. та які були втрачені у серпні цього року під час панічної втечі більшовицької влади з міста. Таким чином, газетні публікації списків розстріляних осіб у радянський період та матеріали періодичних видань періоду денікінської влади про жертв політичного терору слугують важливим джерелом для встановлення імен та підстав їхньої страти за час квітня-серпня 1919 р. Оприлюднення цих відомостей має не тільки наукове, а й практичне значення. Адже це дає можливість долучити цих осіб до процесу реабілітації, удосконалення якого й стало однією з передумов прийняття нового Закону.

Імена розстріляних протягом квітня-серпня 1919 р. осіб були оприлюднені у виданні «Красный террор в годы гражданской войны: по материалам Особой следственной комиссии по расследованию злодеяний большевиков». Перший список з цього видання нараховував 26 осіб [3, с. 244–245], більша час-

тина якого не містила інформації про підстави страти. Другий список містив прізвища 49 осіб, які були розстріляні у ніч на 13 липня та 31 особи — у ніч на 27 липня, з короткими відомостями про них або з інформацією про підстави розстрілу, зокрема, 18 осіб було розстріляно «у порядку червоного терору у відповідь на білий терор» [3, с. 284–288]. У 2001 р. журнал «Вопросы истории» передрукував ці матеріали [4]. Недоліком цих публікацій було те, що іноді імена та прізвища були перекручені, або й взагалі імена і одне прізвище були відсутні. Тому важливою у цьому плані стала публікація М. Барбашиним розстрільного списку, згідно з яким у ніч на 12 липня «на виконання положення про червоний терор» було страчено 27 осіб [5, с. 75–77], де містилися, вірогідно, більш вірні написання прізвищ та імен вміщених там осіб.

У наукових дослідженнях автори переважно вказували лише окремі імена жертв ОГНК. Так, автори видання «Одесса в эпоху войн и революций» навели прізвища 26 осіб, інколи вказуючи повністю імена та по-батькові, частіше лише ініціали або одне з ініціалів. Зокрема, серед вказаних ними осіб були прізвища «Л. Фамирена та Ш. Понозона» [6, с. 180], насправді це були Л. Камінер та Ш. Моносзон. У виданні «Реабілітовані історією» було названо «найвідоміших з розстріляних червоними» — О. Ф. Рогозу, М. І. Ебелова, М. П. Бірюкова, Л. Е. Гулькевича, М. І. Дем'яновича, М. С. Баранова, Г. В. Чайковського та І. І. Зайченка [7, с. 25].

В обох цих виданнях вказувалося на те, що за оцінками Особливої комісії з розслідувань злочинів більшовиків «протягом чотирьох місяців панування комуністичного режиму були розстріляні або замучені органами ЧК й ревтрибуналами не менше двох тисяч мешканців Одеси і до десяти тисяч ув'язнені у тюрми та концтабори [6, с. 181; 7, с. 24]. С. Мельгунов у своїй праці навів дані про те, що в Одесі «згідно з офіційним підрахунком Денікінської комісії з 1 квітня до 1 серпня було розстріляно 1 300 осіб». У той же час він зробив посилання на книжку Авербуха «Одесская Чрезвычайка», яка була опублікована у 1920 р. у Кишиневі, де автор називав прізвища «2 200 жертв «червоного терору» за три місяці». Також С. Мельгунов навів свідчення «одного з арештованих чекістських слідчих» про те, що кожної ночі розстрілювали до 68 осіб [8, с. 50].

І. Шкляєв теж навів свідчення про те, що після того як партійна та державна влада легалізувала «справжній «червоний терор»» за ніч розстрілювали «до 50 арештантів» [9, с. 50]. Важливим джерелом щодо жертв терору ОГНК в Одесі у 1919 р. є видання «Красный террор глазами очевидцев». Окрема публікація у цьому виданні була присвячена «народному письменнику» М. Левицькому, якого було розстріляно випадково, замість іншого Левицького, який був київським мировим суддею та дописувачем газети «Киевлянин» [10, с. 104–105]. Також це видання вмістило передрук книжки К. Алініна (вірогідно, псевдонім), яка була опублікована в Одесі у 1919 р. за назвою «ЧЕКА». Личные воспоминания об одесской чрезвычайке. С портретами жертв Ч. К.». Сторінки цих спогадів передають жахливу атмосферу катівень ОГНК та описують останні дні життя арештантів, зокрема, М. Ебелова, барона Б. Штейнгеля, купців Ф. Бурнштейна, Я. Зусовича, С. Кальфи, Л. Камінера та багатьох інших [10, с. 114–172]. Щодо М. Ебелова, то його архівно-слідча справа єдина, яка уціліла та зберігається в архіві Управління Служби безпеки України в Одеській області. У третьому томі «Одесского мартиролога» вміщено її анотацію [11, с. 142–147].

Я. Тинченко, досліджуючи проблему єврейських національних формувань в Україні у 1917–1920 роках та розглядаючи, зокрема, діяльність одеської єврейської дружини, акцентував увагу на переслідуванні більшовиками сіоністських діячів. Так, він назвав прізвища «впливових діячів єврейської общини Мемосзона, Зусовича, Камінера, Еліка, Бернфельда», які загинули під час правління більшовиків в Одесі. У той же час Я. Тинченко, вказуючи на факт арешту та страти сімох співробітників товариства «Ерес-Аніім», яке надавало допомогу бідним євреям, не назвав їхніх імен. Так само, він зазначив, що «у рамках так званого Червоного терору у місті були страчені деякі купці та відомі міські діячі — євреї з походження» [12, с. 79].

Таким чином, завдяки публікаціям матеріалів Особливої комісії з розслідувань злочинів більшовиків до наукового обігу було введено значну кількість імен жертв політичного терору в Одесі 1919 року. У той же час цей перелік жертв терору був далеко не повний та містив інколи викривленні імена та

прізвища загиблих осіб. Тому метою цієї публікації є встановлення прізвищ та імен максимально можливої кількості осіб з відтворенням їх реального написання, які стали жертвами політичного терору, на основі публікацій розстрільних списків у радянських газетах та матеріалів періодичних видань за денікінської влади в Одесі. Крім цього, ця публікація слугуватиме аргументом у вирішенні проблеми про співвідношення «червоного» та «білого» терору, у всякому разі у масштабах Одеси. Адже існує позиція, що «білий» терор нерідко відзначався більшою масовістю і жорстокістю, аніж «червоний» [13, с. 58] та контрпозиція, що твердження про те, що «білий терор» був більш жорстоким, «навіть чи можуть розглядатися як наукові» [14, с. 168].

Протягом травня-липня 1919 р. газета «Известия», яка за цей час два рази змінювала назву, регулярно друкувала списки осіб, які були розстріляні згідно з рішеннями Одеської надзвичайної комісії, яка з червня почала називатися Одеська губернська надзвичайна комісія, воєнно-революційних трибуналів III Української Радянської Червоної армії та інших військових формувань, комендатури міста Одеси та Ради оборони Одеси. У липні розстрільні списки з'явилися на шпальтах газети «Боротьба», яка була органом крайового комітету Української партії соціалістів-революціонерів (комуністів) Херсонщини й Таврії.

Крім цього, газета «Известия» друкувала матеріали щодо окремих арештованих осіб, які містили стислий виклад суті обвинувачень стосовно цих осіб. Причому найбільш детальна інформація стосувалася переважно українських діячів. Скажімо, С. Комірний був обвинувачений у тому, що, обіймаючи навесні 1918 р. посаду Головного крайового комісара Херсонської, Катеринославської й Таврійської губерній, він прийняв рішення про закриття меншовицької газети «Южный рабочий», есерівської «Красное знамя» та ліберальної «Одесские новости» [15]. Це при тому, що через 2–3 дні ці газети поновили свої випуски, а от більшовицька влада у 1919 р. закрила ці та інші газети на весь період свого існування. Подібні матеріали були вміщені також стосовно командувача Південного фронту (Південної та Південно-Східної груп) Дієвої армії УНР Т. Яніва [16] та барона Б. Штейгеля [17].

Багато уваги газета «Известия» приділила С. Левашову, колишньому ректору Новоросійського університету, у будинку якого розмістилася ОГНК [18]. Факт смерті та поховання професора було зафіксовано у метричній книзі Олександрівської церкви Новоросійського університету [19, с. 336].

У наведеній нижче таблиці вміщено прізвища, імена та по батькові осіб мовою оригіналу з відтворенням максимально достовірного їх написання або варіантами їх написання, які були вміщені на шпальтах радянських газет та періодичних видань у період денікінської влади, а також зроблено посилання на журнальну публікацію, де відомості інколи носили викривлений характер.

Таблиця 1

Список жертв політичного терору в Одесі за період квітня-серпня 1919 р.

		Известия. — 1919.	Борьба. — 1919.	Одесский листок (ОЛ). — 1919. Одесские новости (ОН). — 1919.	Вопросы истории. — 2001.
1.	Аванесов Григорий	16 мая			
2.	Александрович Мелетий Николаевич			ОЛ — 18 (31) августа	
3.	Александров-Скавинский Александр Георгиевич	22 мая			
4.	Амбатьелло Иван Панайотович		27 липня	ОН — 17 (30) августа	№ 10, с. 16.
5.	Ангасов Григорий	16 мая			
6.	Антонов Александр			ОЛ — 7 (20).10	
7.	Апрелев Федот	16 мая			
8.	Артамонов Вадим Григорьевич	6 июня			
9.	Баранов Николай Сергеевич				№ 10, с. 15
10.	Баранов Тихон Демьянович	4 мая			№ 9, с. 28
11.	Барталович (Бартолич) Эльвира Антоновна	17 июля		ОЛ — 1 (14) сентября	№ 10, с. 15

Продовження табл. 1

		Извес- тия. — 1919.	Бо- роть ба. — 1919.	Одесский листок (ОЛ). — 1919. Одесские ново- сти (ОН). — 1919.	Вопросы исто- рии. — 2001.
12.	Ба(о)шняк Любовь Михайловна	17 июля			№ 10, с. 15
13.	Безчастнов П. Г.			ОЛ — 27.09 (10 октября)	
14.	Безчастнова Лю- бовь			ОЛ — 27.09 (10 октября)	
15.	Беликович Влади- мир Цезаревич	16 мая		ОЛ — 14 сен- тября	
16.	Белов			ОЛ — 28.08 (10 сентября)	
17.	Белуосов Андрей Анисимович				№ 10, с. 15
18.	Березанская Анна			ОЛ — 25.08 (7 сентября)	
19.	Берлин Моисей Ав- сеевич	17 июля			
20.	Бестужев Николай Петрович			ОЛ — 23.09 (6 октября)	
21.	Белопольский Исай Борухович	17 июля			№ 10, с. 15
22.	Билим Николай Павлович				№ 10, с. 14
23.	Бирюков Николай Павлович			ОЛ — 8(21).09	№ 10, с. 14
24.	Богоро(е)в (Багров) Евза Литманович	17 июля		ОН — 18 (31) августа	№ 10, с. 15
25.	Болдирев Н.	18 июля			
26.	Боршан Александр Андреевич	5 июля			
27.	Бочаров (з Петро- граду)			ОЛ — 15(28).08	
28.	Братановский (він же Романенко) Б. С.		27 лип- ня		№ 10, с. 16
29.	Бромберг Я.	29 июля			
30.	Будель А. Г.			ОЛ — 23.09 (6 октября)	

Продовження табл. 1

		Известия. — 1919.	Борьба. — 1919.	Одесский листок (ОЛ). — 1919. Одесские новости (ОН). — 1919.	Вопросы истории. — 2001.
31.	Будник Леонид Григорьевич.				№ 9, с. 28
32.	Будник Янкель Израилевич	4 мая			№ 9, с. 28
33.	Булавин Глеб	18 июля			
34.	Бул(д)ивский Федор Константинович (Кондратович)	4 мая			№ 9, с. 28
35.	Бур(н)штейн Файв(т)ель Иосифович (Филипп Осипович)		27 липня	ОН — 17 (30) августа.	№ 10, с. 16
36.	Бутович Александр Петрович			ОЛ — 1 (14) сентября	
37.	Бычанова Любов	16 мая			
38.	Бычанов Петр	16 мая			
39.	Вайснерберг Петр	5 июля			
40.	Василевский	10 июля			
41.	Василисар Константин	5 июля			
42.	Васильев Христор Панайотович			ОЛ — 28.08 (10 сентября)	
43.	Везне Андрей Иванович		27 липня	ОЛ — 09.09	№ 10, с. 16
44.	Вербицкий Николай	18 июля			
45.	Виноградов Дмитрий	22 июня			
46.	Виташевский Г.	29 июля			
47.	Войцеховский Николай Иванович	4 мая			№ 9, с. 28
48.	Волков	10 июля			№ 10, с. 14
49.	Вронский Михаил Павлович	17 июля			

Продовження табл. 1

		Извес- тия. — 1919.	Бо- роль ба. — 1919.	Одесский листок (ОЛ). — 1919. Одесские ново- сти (ОН). — 1919.	Вопросы исто- рии. — 2001.
50.	Выводцев Карл Михайлович		27 лип- ня		№ 10, с. 16
51.	Вьюнников Нико- лай	9 июля			
52.	Гейб(д)ак Влади- мир Сергеевич				№ 10, с. 14
53.	Гепский С.	29 июля			
54.	Гертопан (Карто- пан) Николай Амвплеевич			ОЛ — 20.08 (2 сентября)	№ 10, с. 14
55.	Головкин Михаил Васильевич			ОЛ — 1 (14) сентября	
56.	Голубов Дмитрий Васильевич	17 июля			№ 10, с. 15
57.	Гомелаури Нико- лай Иванович	17 июля			№ 10, с. 15
58.	Гончаренко Кузьма Петрович	4 мая			№ 9, с. 28
59.	Гончаров Пантелей Иванович	4 мая		ОЛ — 12 (25) сентября	№ 9, с. 28
60.	Гончарова Мария Парфентьевна	4 мая		ОЛ — 12 (25) сентября	№ 9, с. 28
61.	Грайцер Мойсей	5 июля			
62.	Гран Хаим Мееров	6 июня			
63.	Громова Анастасия Бенедиктовна.	4 мая.			№ 9, с. 28.
64.	Григорович Эразм Григорьевич				№ 10, с. 14
65.	Губан Митрофан Иванович				№ 10, с. 15
66.	Гук Иоган	5 июля			
67.	Гулецкий Петр Андреевич			ОЛ — 1(14).09	
68.	Гул(р)ин Никифор Семенович	4 мая			№ 9, с. 28

Продовження табл. 1

		Известия. — 1919.	Борьба. — 1919.	Одесский листок (ОЛ). — 1919. Одесские новости (ОН). — 1919.	Вопросы истории. — 2001.
69.	Гулькевич Леонид Эрастович			ОЛ — 18 (31) августа	№ 10, с. 14
70.	Данилевский Гавриил Максимович	22 июня			
71.	Демиденко Павел Макарович				№ 10, с. 14
72.	Демьянович Николай Илларионович				№ 10, с. 15
73.	Донцов Андрей	22 июня			
74.	Дорошенко Петр Яковлевич				№ 10, с. 14
75.	Дубенский Юрий Дмитриевич			ОЛ — 18 (31) августа	
76.	Дубинский Измаил Дмитриевич		27 липня		
77.	Дубровский (Уйда) Николай Константинович			ОЛ — 25.08 (7 сентября)	
78.	Дуланаки Петр Демьянович		27 липня		№ 10, с. 16
79.	Дусинский Иван Иванович	16 мая			
80.	Дяников Тимофей Иванович				№ 10, с. 15
81.	Езиров Иосиф Фортунатович		27 липня		№ 10, с. 16
82.	Елик Моисей Давидович	17 июля		ОН — 18 (31) августа	№ 10, с. 15
83.	Емельянов Валериян Максимович			ОЛ — 19.08 (1 сентября)	
84.	Ершова Анна Илларионовна		27 липня		№ 10, с. 16

Продовження табл. 1

		Известия. — 1919.	Борьба. — 1919.	Одесский листок (ОЛ). — 1919. Одесские новости (ОН). — 1919.	Вопросы истории. — 2001.
85.	Ефимов Николай Трофимович	6 июня			
86.	Ештогин Н.	29 июля			
87.	Загер Андрей Яковлевич	4 мая			№ 9, с. 28
88.	Загурский Николай	5 июля			
89.	Зайченко Иван Иванович				№ 10, с. 15
90.	Зайцев Исаак Павлович	17 июля			№ 10, с. 15
91.	Змиулов Григорий Карпович			ОЛ — 1(14).09	
92.	Зозуля Мина	17 июля			№ 10, с. 15
93.	Зуйков Александр Васильевич	4 мая		ОЛ — 12 (25) сентября	№ 9, с. 28
94.	Зуйков (Зуков) Василий Алексеевич	4 мая		ОЛ — 12 (25) сентября	№ 9, с. 28
95.	Зуйков (Зуков) Григорий Васильевич	4 мая		ОЛ — 12 (25) сентября	№ 9, с. 28
96.	Зуйков Николай Васильевич	22 мая		ОЛ — 12(25).09	
97.	Зусович Яков Меерович	17 июля		ОН — 20. 08 (2 сентября)	№ 10, с. 15
98.	Иванов Емельян	16 мая			
99.	Иванов Павел Николаевич		27 липня		
100.	Иванченко Илья Степанович	17 июля			№ 10, с. 15
101.	Илапушнер Герш		27 липня		
102.	Калина Павел Иванович	4 мая			№ 9, с. 28

Продовження табл. 1

		Известия. — 1919.	Борьба. — 1919.	Одесский листок (ОЛ). — 1919. Одесские новости (ОН). — 1919.	Вопросы истории. — 2001.
103.	Калинин Михаил Григорьевич				№ 10, с. 16
104.	Калиновский Владимир Николаевич	22 июня			
105.	Калита Андрей Войцехович				№ 10, с. 16
106.	Кальфа Самуил Аронович		27 липня	ОН — 28.08	№ 10, с. 16
107.	Каминер Лазарь Эльевич (а не Фаминер)		27 липня	ОН — 28.08	№ 10, с. 16
108.	Карамушка (Карамушкина) Вера С.	16 мая		ОЛ — 20.10 (2 ноября)	
109.	Карасев Карл Лаврентьевич	22 июня			
110.	Качановский Владимир	16 мая			
111.	Кислейко Сергей Петрович			ОЛ — 28.08 (10 сентября)	
112.	Клейтман Лазарь		27 липня		№ 10, с. 16
113.	Ковалев Антон Павлович	4 мая			№ 9, с. 28
114.	Колесников Василий Васильевич			ОЛ — 28.08 (10 сентября)	
115.	Колонтаевский Дмитрий Матвеевич			ОЛ — 1 (14) сентября	
116.	Коморный Семен Семенович	8 мая, 22 мая			
117.	Корбуг Алексей Алексеевич				№ 10, с. 14
118.	Корниенко (він же Наум Фукс)	25 июня			

Продовження табл. 1

		Известия. — 1919.	Борьба. — 1919.	Одесский листок (ОЛ). — 1919. Одесские новости (ОН). — 1919.	Вопросы истории. — 2001.
119.	Костин Н. В.			ОЛ — 14(27).10	
120.	Крунежский (Крупенский) Семен Михайлович			ОЛ — 29.08 (11 сентября)	
121.	Кубышкин В.	29 июля			
122.	Кузьменко Григорий Матвеевич			ОЛ — 1 (14) сентября	
123.	Купратов Петр Филиппович	10 июля			
124.	Кучеров Павел Филиппович	4 мая			№ 9, с. 28
125.	Левашов Сергей Васильевич	25 июня, 5 июля		ОЛ — 28.08 (10 сентября)	
126.	Левдиков Владимир Алексеевич				№ 10, с. 14
127.	Левиц(тс)кий Митрофан Николаевич	4 мая			№ 9, с. 28
128.	Лель Павел Васильевич			ОЛ — 18(31).08	
129.	Лемащинский Борис Федорович			ОЛ — 3 (16) сентября	№ 10, с. 14
130.	Ленский (Абрамович) Исаак		27 липня		№ 10, с. 16
131.	Лопушiner Герш				№ 10, с. 16
132.	Луневский Эдуард Фадеевич			ОЛ — 28.08 (10 сентября)	
133.	Лысенко Тихон Васильевич				№ 10, с. 15
134.	Малахов Илья Афанасьевич	4 мая			№ 9, с. 28
135.	Малеванный Филипп Данилович				№ 10, с. 14

Продовження табл. 1

		Известия. — 1919.	Борьба. — 1919.	Одесский листок (ОЛ). — 1919. Одесские новости (ОН). — 1919.	Вопросы истории. — 2001.
136.	Малкин Иосиф	9 июля			
137.	Матвеев Хризант Михайлович	17 июля			№ 10, с. 15
138.	Мацер			ОЛ — 15(28).08	
139.	Мельник Андрей	9 июля			
140.	Мельников П.	29 июля			
141.	Мендельбауер Эмиль	16 мая			
142.	Минх Готлиб			ОЛ — 1(14).09	
143.	Мирашиненко (Мирошниченко) Федор	16 мая		ОЛ — 6 (19) сентября	
144.	Михайлов Кузьма Максимович	6 июня			
145.	Модин Николай Васильевич	22 июня		ОЛ — 28.09 (11 октября)	
146.	Моносзон Шая Лейбович (а не Понозон)		27 липня	ОН — 17 (30) августа	№ 10, с. 16
147.	Морозевич Н.	29 июля			
148.	Мунтян Кирилл Григорьевич			ОЛ — 24.08 (6 сентября)	
149.	Муратхан Давид	22 июня			
150.	Мураховский Ерофей Климович	22 июня		ОЛ — 28.08 (10 сентября)	
151.	Мур-Мураки (Шурмураки) Ксенофонт Скарлович		27 липня		№ 10, с. 16
152.	Набоков Евгений Михайлович				№ 10, с. 14
153.	Нардык Петр Викентьевич				№ 10, с. 16
154.	Подзведский (Недзвецкий) Владимир Николаевич				№ 10, с. 15

Продовження табл. 1

		Извес- тия. — 1919.	Бо- роть ба. — 1919.	Одесский листок (ОЛ). — 1919. Одесские ново- сти (ОН). — 1919.	Вопросы исто- рии. — 2001.
155.	Нейман			ОЛ — 28.08 (10 сентября)	
156.	Несельский Алек- сей Митрофанович			ОЛ — 18 (31) августа	
157.	Низкоусов Влади- мир Иванович				№ 10, с. 15
158.	Николаев Борис Николаевич			ОЛ — 1(14).09	
159.	Носин(к) Павел Сергеевич				№ 10, с. 14
160.	Огарев, студент			ОЛ — 1(14).09	
161.	Овчаренко Алексей	16 мая			
162.	Осипов Андрей Осипович	17 июля			№ 10, с. 15
163.	Охроменко Иван	16 мая			
164.	Павлов Иван Ми- хайлович	22 июня			
165.	Панайоти Иван Дмитриевич			ОЛ — 21.08 (3 сентября)	
166.	Панайоти Дмитрий Иванович			ОЛ — 21.08 (3 сентября)	
167.	Пановский Федор	5 июля			
168.	Папись Иван Ива- нович			ОЛ — 1(14).09	
169.	Пардик Петр Ви- кентеевич		27 липня	ОЛ — 1(14).09	
170.	Парков			ОЛ — 1(14).09	
171.	Пиволик М.	29 июля			
172.	Питаки (Мигаки) Павел Константи- нович				№ 10, с. 14
173.	Поляков А.	29 июля			
174.	Поляков Дионисий Иванович	6 июня			
175.	Пориков И.	29 июля			
176.	Прасулова Праско- вья Степанова	6 июня			

Продовження табл. 1

		Известия. — 1919.	Борьба. — 1919.	Одесский листок (ОЛ). — 1919. Одесские новости (ОН). — 1919.	Вопросы истории. — 2001.
177.	Пухальский Степан Емельянович	22 июня			
178.	Равицкий Аркадий Аркадьевич			ОЛ — 1 (14) сентября	
179.	Радченко Михаил Давидович	4 мая		ОЛ — 13 (26) сентября	№ 9, с. 28
180.	Ракитский Лев Николаевич	22 мая		27 августа (9 сентября)	
181.	Реммих Карл Карлович	17 июля		ОЛ — 29.08 (11 сентября)	№ 10, с. 15
182.	Робин Шмуль	18 июля			
183.	Рогоза Александр Францевич	5 июля			
184.	Родзевич Нина Пантелеймоновна	4 мая		ОЛ — 12 (25) сентября	№ 9, с. 28
185.	Розенблит Израиль Маркович	22 июня			
186.	Роникер Михаил Эдуардович		27 липня	ОН — 20.08 (2 сентября)	№ 10, с. 16.
187.	Рыбчинский Николай Трофимович	22 июня			
188.	Сакр (Сакар)	10 июля			№ 10, с. 14
189.	Светулин И.	29 июля			
190.	Седов (Садов) Федор Андреевич	4 мая		ОЛ — 12 (25) сентября	№ 9, с. 28
191.	Сербулов А.	29 июля		ОЛ — 1(14).09	
192.	Сила Иван	25 июня			
193.	Силис Петр Петрович				№ 10, с. 14
194.	Скаржинский Павел	25 июня			
195.	Скарлатто Спиридон	16 мая			
196.	Скрыпченко Николай Илларионович				№ 10, с. 15

Продовження табл. 1

		Известия. — 1919.	Борьба. — 1919.	Одесский листок (ОЛ). — 1919. Одесские новости (ОН). — 1919.	Вопросы истории. — 2001.
197.	Скрибан Николай Петрович				№ 10, с. 15
198.	Скрипч(н)енко Александр	10 июля			№ 10, с. 14
199.	Скриценко				№ 10, с. 14
200.	Сле(и)пченко Александр Михайлович	4 мая		ОЛ — 13 (26) сентября	№ 9, с. 28
201.	Соколовский Николай (Михаил) Александрович	4 мая		ОЛ — 24.08 (6 сентября)	№ 9, с. 28
202.	Соколовский С.	18 июля			
203.	Станкевич М. А.			ОЛ — 23.09 (6 октября)	
204.	Ст(ц)ибор-Мархоцкий Владимир Юлианович, граф	17 июля		ОЛ — 3 (16) сентября	№ 10, с. 14
205.	Столяров Андрей	9 июля			
206.	Стрельников Прокофий	9 июля			
207.	Стрельцов Павел Владимирович		27 липня		№ 10, с. 16
208.	Струмиленко Филипп Семенович	17 июля		ОЛ — 5 (18) октября	№ 10, с. 15
209.	Сумская Екатерина	9 июля			
210.	Татаров Михаил Петрович				№ 10, с. 15
211.	Тарасов Л.	29 июля			
212.	Тычечас Ксения	16 мая			
213.	Топальский Н.			ОЛ — 18(31).08	
214.	Токарь Абрам Борисов	6 июня			
215.	Толстиков Алексей Иванович	6 июня			

Продовження табл. 1

		Известия. — 1919.	Борьба. — 1919.	Одесский листок (ОЛ). — 1919. Одесские новости (ОН). — 1919.	Вопросы истории. — 2001.
216.	Трояновский Михаил	5 июля			
217.	Трандафилов			ОЛ — 18(31).08	
218.	Тумим Исидор Вольфович			ОН — 20.08 (2 сентября)	
219.	Ульянов	15 июля			
220.	Фаатц Карл Фридрихович	17 июля		29 августа (11 сентября)	№ 10, с. 15
221.	Федоренко Василий Тимофеевич			ОЛ — 18 (31) августа	№ 10, с. 14
222.	Федоренко Павел Васильевич			ОЛ — 18 (31) августа	
223.	Федоров Александр Васильевич				№ 10, с. 14
224.	Финкельштейн К.	18 июля			
225.	Флоринский Георгий Сергеевич				№ 10, с. 15
226.	Фон дер Ховен Сергей Васильевич	4 мая		ОЛ — 12 (25) сентября	№ 9, с. 28
227.	Франгопуло Владимир	25 июня			
228.	Хейфець Николай	21 августа		ОН — 26.08	
229.	Хин Б.	29 июля			
230.	Хлебников Леонид Владимирович	17 июля			№ 10, с. 15
231.	Хмелевский Федор	5 июля			
232.	Хундадзе Александр Порфирьевич	6 июня			
233.	Ципочка Владимир Андреевич				№ 10, с. 14
234.	Чадов Сила Васильевич			ОЛ — 18 (31).08	
235.	Чайка Сергей Арсеньевич	6 июня			

Продовження табл. 1

		Извес- тия. — 1919.	Бо- роть ба. — 1919.	Одесский листок (ОЛ). — 1919. Одесские ново- сти (ОН). — 1919.	Вопросы исто- рии. — 2001.
236.	Чайковский Григо- рий Владимирович				№ 10, с. 15
237.	Чалый Самуил Аронович	17 июля			
238.	Чекувер Николай Хрисанович			ОН — 18 (31) августа	
239.	Чемен Сергей Ф.	16 мая		ОЛ — 18 (31) августа	
240.	Ченский			ОЛ — 1(14).09	
241.	Черненко Проко- фий Лукич		27 лип- ня		№ 10, с. 16
242.	Чертюпан Николай Андреевич		27 лип- ня		
243.	Чувилін А.	29 июля			
244.	Шакин Дмитрий	5 июля			
245.	Шац Арон Осипо- вич (Янкелев-Ио- сиф)	17 июля		ОН — 17 (30) августа	
246.	Шац Иосиф				№ 10, с. 15
247.	Шварц Абрам Се- менов	6 июня			
248.	Шварцман Арон Иосифович	22 июня			
249.	Шелест Матвей Афанасьевич	22 июня			
250.	Шельтин Алек- сандр Феодорович	17 июля			
251.	Шен Якуб			ОЛ — 1(14).09	
252.	Шлик Гейнох Ха- имов.	6 июня.			
253.	К(Ш)митько Иван Филиппович				№ 10, с. 14
254.	Шрейдер Григорий Владимирович			ОЛ — 28.08 (10 сентября)	

Продовження табл. 1

		Известия. — 1919.	Борьба. — 1919.	Одесский листок (ОЛ). — 1919. Одесские новости (ОН). — 1919.	Вопросы истории. — 2001.
255.	Штандаренко Георгий Иванович	22 мая			
256.	Штейн Рафаель	10 июля			№ 10, с. 14
257.	Штейн Иосиф	10 июля			№ 10, с. 14
258.	Штейнгель Борис Федорович, барон	3, 10 июля			№ 10, с. 14
259.	Шубинский	10 июля			№ 10, с. 14
260.	Шумский Павел Николаевич	17 июля			№ 10, с. 15
261.	Шура-Шуров Федор Михайлович				№ 10, с. 14
262.	Эбелов Михаил Исаевич				№ 10, с. 14
263.	Эсслингер Вильгельм Адамович		27 липня		№ 10, с. 16
264.	Эсслингер Иван-Адам Адамович		27 липня		№ 10, с. 16
265.	Эттингер Симон Леопольдович	4 мая			№ 9, с. 28
266.	Юковский Леонид Людвигович			ОЛ — 22.08 (4 сентября)	
267.	Яворский Иван	16 мая			
268.	Янив Трифон	13 июня			
269.	Янкелев Аарон				№ 10, с. 15
270.	Янцер Д. (Лаврентий)	10 июля			№ 10, с. 14

Таким чином, наявні джерела дали можливість встановити прізвища, імена й частково по батькові 270 осіб, стосовно яких каральними органами більшовицької влади в Одесі у квітні-

серпні 1919 р. було прийнято розстрільні рішення. У цьому списку варто виокремити групу осіб, які були розстріляні «у порядку червоного терору у відповідь на білий терор», що було єдиною підставою для їх страти. Це були переважно купці, підприємці, багато з яких були відомими громадськими діячами, займались благодійною діяльністю. Ця група нараховувала 18 осіб: Є. Богорєв, М. Єлик, Я. Зусович, Й. Шац, А. Янкелєв, І. Амбатъєлло, Ф. Бурнштейн, А. Везне, К. Виводцев, М. Гертопан, П. Дуланакі, С. Кальфа, Л. Камінер, Ш. Моносзон, К. Мур-Муракі, М. Ронікер, В. та І.-А. Есслінгери. Ці особи, а також інші особи, які стали жертвами політичного терору більшовицької влади та її сателітів, особливо у період офіційно оголошеного «червоного терору», заслуговують бути залученими до процесу реабілітації відповідно до нового законодавства.

Література та джерела

1. Вернидубов Іван (заступник Генерального прокурора України). В ім'я справедливості. Про роботу органів прокуратури України по виконанню Закону України від 17 квітня 1991 р. «Про реабілітацію жертв політичних репресій на Україні» // З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВДКГБ. — 1998. — № 1/2 (6/7). — С. 9–12.
2. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення процедури реабілітації жертв репресій комуністичного тоталітарного режиму 1917–1991 років [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/JH52M00I.html. — Дата звернення: 01.02.2018.
3. Красный террор в годы гражданской войны: по материалам Особой следственной комиссии по расследованию злодеяний большевиков / Редактор-составитель Ю. Г. Фельштинский. — London: Overseas Publications Interchange Ltd, 1992. — 432 с.
4. Красный террор в годы гражданской войны. По материалам Особой следственной комиссии // Вопросы истории. — 2001. — № 9. — С. 10–35; № 10. — С. 3–24.
5. Барбашин Н. В. Обретение истины / Н. В. Барбашин. — Одесса: Скайбук, 2003. — 384 с.
6. Файтельберг-Бланк В. Р., Савченко В. А. Одесса в эпоху войн и революций. 1914–1920 / В. Р. Файтельберг-Бланк, В. А. Савченко. — Очерки. — Одесса: Optimum, 2008. — 336 с.
7. Савченко В. А. Червоний терор на Одещині в період становлення радянської влади (1918–1920) / В. А. Савченко // Реабілітовані історією. Одеська область: Книга перша / Упорядники Л. В. Ковальчук, Е. П. Петровський. — О.: АТ «ПЛАСКЕ», 2010. — С. 19–30.

8. Мельгунов С. П. Красный террор в России: 1918–1923 / С. П. Мельгунов. — М.: СП «РУССО»; «Р. С.», 1990. — 207 с.
9. Шкляев И. Н. История Одесской ГУБЧК. 1917–1922 гг.: Монография / И. Н. Шкляев. — Одесса: Негоциант, 2002. — 104 с.
10. Красный террор глазами очевидцев / составл., предисл., комментарии д-ра ист. наук С. В. Волкова. — М.: Айрис-пресс, 2013. — 448 с.
11. Одесский мартиролог: Данные о репрессированных Одессы и Одесской области за годы советской власти. Т. 3. / Составители Л. В. Ковальчук, Г. А. Разумов. — Историко-мемориальное издание. — Одесса: ОКФА, 2005. — 896 с.
12. Тинченко Я. Під зіркою Давида. Єврейські національні формування в Україні в 1917–1920 роках: науково-популярне видання / Я. Тинченко. — К.: Темпора, 2014. — 168 с.
13. Иваненко В. В., Голуб А. І., Удод О. А. Очищення правдою: (Відома і невідома Україна в об'єктиві історії ХХ сторіччя) / В. В. Иваненко, А. І. Голуб, О. А. Удод. — К.: Генеза, 1997. — 208 с.
14. Архірейський Д. В. Денікінський терор // Політичний терор і тероризм в Україні. ХІХ–ХХ ст. Історичні нариси / Д. В. Архірейський, О. Г. Бажан, Т. В. Бикова та ін. Відповід. ред. В. А. Смолій. — К.: Наукова думка, 2002. — С. 161–177.
15. Известия Одесского Совета рабочих депутатов. — 1919. — 8 мая.
16. Известия Одесского Совета Рабочих, Крестьянских и Красноармейских Депутатов. — 1919. — 13 июня.
17. Там же. — 3 июля.
18. Там же. — 25 июня.
19. Левченко В. В. Олександрівська церква Новоросійського університету: історія, персоналії, документи / В. В. Левченко, Г. С. Левченко. — Одеса: ФОП Бондаренко М. О., 2015. — 360 с.

REFERENCES

1. VERNYDUBOV, I. (1998) V im'ja spravedyvosti. Pro robotu organiv prokuratury Ukrainy po vykonannju Zakonu Ukrainy vid 17 kvitnja 1991 r. «Pro reabilitaciju zhertv politychnyh represij na Ukraini» — *In the name of justice. On the work of the prosecutor's office of Ukraine on the implementation of the Law of Ukraine of April 17, 1991 «On Rehabilitation of Victims of Political Repressions in Ukraine»*. Z arkhiviv VUCHK-DPU-NKVD-KHB — *From the archives of VUCHK-DPU-NKVD-KGB*, 1–2 (22–23), 210–249. [In Ukrainian].
2. *No title* (2018) Pojasnjuval'na zapyska do proektu Zakonu Ukrainy «Pro vnesennja zmin do dejakyh zakonodavchyh aktiv shhodo udoskonalennja procedury reabilitacii' zhertv represij komunistychnogo totalitarnogo rezhymu 1917–1991 rokiv» — *Explanatory note to the draft Law of Ukraine «On Amendments to Certain Legislative Acts on Improving the Procedure of Rehabilitation of Victims of Repres-*

- sions of the Communist Totalitarian Regime of 1917–1991. [Online]. Available from: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH-52M00I.html. [Accessed: 01/02/2018].
3. FEL'SHTINSKIJ, Ju. G. (ed) (1992) Krasnyj terror v gody grazhdanskoj vojny: po materialam Osoboj sledstvennoj komissii po rassledovaniju zlodejaniy bol'shevikov — *Red Terror in the Civil War: Based on the materials of the Special Investigative Commission for Investigating the atrocities of the Bolsheviks*. London: Overseas Publications Interchange Ltd. [In Russian].
 4. *No title* (2001) Krasnyj terror v gody grazhdanskoj vojny. Po materialam Osoboj sledstvennoj komissii — Red terror during the Civil War. Based on the materials of the Special Investigation Commission. Voprosy istorii — *Questions of History*. 9, 10–35; 10, 3–24. [In Russian].
 5. BARBASHIN, N. V. (2003) Obretenie istiny — *Finding the Truth*. Odessa: Skajbuk. [In Russian].
 6. FAJTEL'BERG-BLANK, V. R. & SAVCHENKO, V. A. (2008) Odesa v jepohu vojn i revoljucij. 1914–1920. Ocherki — *Odessa in the era of wars and revolutions. 1914–1920*. Odessa: Optimum. [In Russian].
 7. SAVCHENKO, V. A. (2010) Chervonyj teror na Odeshhyni v period stanovlennja radjans'koi' vlady (1918–1920) — *Red Terror in Odessa Region in the Period of the Establishment of Soviet Power (1918–1920)* In: KOVAL'CHYK, L. V. & PETROVS'KYI, E. P. (ed) Reabilitovani istoriyeyu. Odes'ka oblast': Knyha persha — *Rehabilitated by history. Odessa Oblast: Book First*. Odessa: JSC «PLASKE». [In Ukrainian].
 8. MEL'GUNOV, S. P. (1990) Krasnyj terror v Rossii: 1918–1923 — *The Red Terror in Russia: 1918–1923*. Moscow: SP «PUICO»; «P. S.». [In Russian].
 9. SHKLYAEV, I. N. (2002) Istoriya Odesskoj gubChK. 1917–1922 gg. — *History of the Odessa gubChK. 1917–1922*. Odessa: Negociant. [In Russian].
 10. VOLKOV, S. V. (ed) (2013) Krasnyj terror glazami ochevidcev — *Red terror as seen by eyewitnesses*. Moscow: Ajris-press. [In Russian].
 11. KOVAL'CHYK, L. V. & RAZUMOV, G. A. (ed) (2005) Odesskij martirolog: Dannie o repressirovannyx Odessy i Odesskoj oblasti za gody sovet'skoj vlasti. T. 3. Istoriko-memorial'noe izdanie — *Odessa Martyrology: Data on the repressed Odessa and the Odessa region during the years of Soviet power. T. 3. Historical and memorial edition*. Odessa: OKFA. [In Russian].
 12. TYNCHENKO, Ja. (2014) Pid zirkoju Davyda. Jevrejs'ki nacional'ni formuvannja v Ukraїni v 1917–1920 rokah: naukovo-populjarne vydannja — *Under the star of David. Jewish National Forces in Ukraine in 1917–1920: a popular science publication*. Kyiv: Tempora. [In Ukrainian].

13. IVANENKO, V. V., GOLUB, A. I. & UDOD, O. A. (1997) Ochyshhennja pravdoju: (Vidoma i nevidoma Ukrai'na v ob'jektyvi istorii' XX storichchja) — *Clearence by the Truth: (Known and Unknown Ukraine in the focus of the 20th Century History)*. Kyiv: Geneza. [In Ukrainian].
14. ARHIJEREJS'KYJ, D. V. (2002) Denikins'kyj teror — Denikin Terror. In: SMOLIJ, V. A. (ed) Politychnyj teror i teroryzm v Ukrai'ni. XIX–XX st. Istorychni narysy — *Political Terror and Terrorism in Ukraine. XIX–XX centuries. Historical Essays*. Kyiv: Naukova dumka. [In Ukrainian].
15. Izvestija Odesskogo Soveta rabochih deputatov — *News of the Odessa Council of Workers' Deputies*. (1919). May 8th.
16. Izvestija Odesskogo Soveta Rabochih, Krest'janskih i Krasnoarmejskih Deputatov — *News of the Odessa Council of Workers, Peasants and Red Army Deputies* (1919). June 13th.
17. *Ibid.* July 3rd.
18. *Ibid.* June 25th.
19. LEVCHENKO, V. V. (2015) Oleksandro-Nevs'ka cerkva Novorosijs'kogo universytetu: istorija, personalii', dokumenty — *Alexander Nevsky Church of Novorossiysk University: history, personalities, documents*. Odessa: FOP Bondarenko M. O. [In Ukrainian].

Надійшла до редакції 26 березня 2018 р.